Темасек і Сінгапура в XIV столітті: археологія та хроніка

Dr Alexander Ressos, TEP
Attorney-at-Law (Switzerland and Germany),
Solicitor (England & Wales and Hong Kong)
Of Counsel, KGP Legal LLC
alexander.ressos@kgplegal.com.sg
www.ressos.com.sg

Писемні джерела: китайські, яванські та малайські

Історія острова до 1819 року спирається на три види писемних свідчень: китайську літературу подорожей і географічні описи, яванську придворну поезію та малайську історичну традицію. Кожне з них має власну перспективу та власні обмеження, тож сучасне розуміння Сінгапуру XIV століття залежить від того, чи читати їх разом і звіряти з археологічними даними.

Найважливіше китайське джерело — *Daoyi Zhilüe* («Короткий опис острівних варварів») Ван Даюаня, купця-мандрівника, який близько 1330 року плавав Наньяном і завершив свою працю в середині XIV століття.[1] Ван описав місце, яке назвав Даньмасі (китайська передача назви Темасек), і розрізнив у ньому дві

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

місцевості. Перша, Лун'ямень, «Брама драконових зубів», — протока між двома пагорбами, крізь яку проходили кораблі. Друга, Баньцзу, — поселення на пагорбі, де жили торговці.[2]

Ван різко протиставляє ці дві місцевості. Щодо Лун'яменя він застерігав, що кораблі, які поверталися із Західних океанів, могли зустріти піратів, що нападали на двохстах-трьохстах човнах. Про Баньцзу він писав, що його мешканці — чесні торговці, які носили коротке волосся, тюрбани з атласу, гаптованого золотом, і червоний одяг.[3] Баньцзу зазвичай ототожнюють з районом пагорба Форт-Каннінг, а Лун'ямень — із західним входом до гавані поблизу сучасної гавані Кеппел.[4] Ван також зазначив, що серед місцевих продуктів були деревина лака та олово, а мешканці торгували з китайськими купцями із Цюаньчжоу.[5]

Текст Вана містить ще одну політично важливу деталь. Він повідомив, що на Темасек напали сіамці, а місто місяць витримувало облогу.[6] Цей епізод показує, що поселення було достатньо цінним, щоб привернути увагу континентальної держави, і достатньо сильним, щоб себе захистити. Він показує також хиткість його становища між більшими сусідами.

Яванське джерело — *Nagarakretagama*, придворна поема, складена 1365 року на славу королівства Маджапагіт на сході Яви. Вона згадує Тумасік серед територій, які поет вважав васалами Маджапагіту.[7] Придворна поезія фіксує претензії. Тому цей перелік відображає радше амбіції Маджапагіту, ніж його фактичний контроль. Проте він підтверджує, що поселення знали на ім'я у столиці наймогутнішої держави архіпелагу й вважали вартим того, щоб на нього претендувати.

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

Третє джерело — малайська історична традиція, передусім *Sejarah Melayu*, «Малайські літописи», придворна хроніка малаккської династії, складена в XV–XVI століттях і перероблена на початку XVII століття.[8] Літописи розповідають історію Сінгапури як першої резиденції династії, що згодом правила Малаккою. Їх написано для узаконення влади правителів Малакки та Джохору, тож це династична хроніка з непевною хронологією. Утім, у загальних рисах її розповідь про Сінгапуру узгоджується з китайськими та археологічними свідченнями.

«Малайські літописи» та легенда про заснування

Згідно із *Sejarah Melayu*, принц з Палембангу на ім'я Санг Ніла Утама, який вважав себе нащадком Олександра Македонського, висадився на острові Темасек, побачив дивну й могутню тварину і почув, що це лев. Він сприйняв цю зустріч як добрий знак, заснував на острові місто й назвав його Сінгапура — «Місто лева».[9] Кажуть, що до падіння міста в Сінгапурі правили п'ятеро володарів. Пізніша традиція датує заснування приблизно 1299 роком. Ця дата стала частиною офіційної розповіді про давню історію Сінгапуру.[10]

Легенда висловлює одразу кілька претензій. Походження з Палембангу пов'язує Сінгапуру з престижем Шрівіджаї. Походження від Олександра пов'язує династію з ширшим ісламським світом, у якому написано хроніку. Лев — тварина, що ніколи не жила на острові, — перетворює звичайне поселення на місце, обране провидінням. Для історика фінансового центру найцікавіша риса легенди — наголос на

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

легітимності. Порт у протоці потребував правителя, чию владу визнавали і купці, і сусіди. Легенда про заснування слугувала інструментом цього визнання.

Літописи містять і епізоди, що відображають небезпеки, які загрожували місту. Вони розповідають про напад риб-мечів, відбитий завдяки вигадці хлопчика побудувати загороду зі стовбурів бананів, і про силача Баданга, чиї подвиги пам'ятали у зв'язку з великим каменем у гирлі річки.[11] Історики тлумачать епізод з рибами-мечами як алегорію нападу з моря. Яким би не було його походження, він підтверджує тему, що проходить крізь усі джерела: процвітанню міста постійно загрожувала небезпека з моря.

Археологія: свідчення із землі

Довгий час місто XIV століття було відоме лише з цих текстів, і багато істориків сумнівалися, чи існувало тут взагалі якесь значне поселення. Археологія змінила цю оцінку. Перші знахідки були випадковими. 1819 року робітники, які розчищали джунглі в гирлі річки Сінгапур, знайшли велику брилу пісковику з написом приблизно на п'ятдесят рядків. Сінгапурський камінь мав близько 3 метрів заввишки та 3 метрів завширшки. 1843 року його підірвали за наказом виконувача обов'язків інженера поселення, щоб розчистити й розширити прохід у гирлі річки.[12] З уцілілих фрагментів частину відправили до Калькутти, а один нині експонують у Сінгапурі. Напис так і не розшифровано, хоча нідерландський учений Гендрік Керн припускав, що він датується приблизно 1230 роком.[13]

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

1928 року робітники на пагорбі Форт-Каннінг знайшли кілька золотих прикрас середини XIV століття.[14] Прикраси в стилі, пов'язаному зі Східною Явою, вказували на заможну еліту, що мала зв'язки з Маджапагітом. Вони підтвердили, що на пагорбі, який малайці 1819 року називали Букіт-Ларанган, «Заборонений пагорб», колись був двір правителя.

Систематичні розкопки почалися 1984 року. Американський археолог Джон Міксік провів свої перші розкопки на Форт-Каннінгу з 18 по 28 січня 1984 року й знайшов 1346 керамічних черепків загальною вагою 14,31 кг, що датуються XIV століттям.[15] Далі були розкопки в комплексі Будинку парламенту 1994 року, на Емпрес-Плейс 1998 року, а також на Падангу Сінгапурського крикетного клубу та на території собору Святого Андрія 2003 року.[16] Сукупні результати показують, що Темасек XIV століття — археологічно найкраще задокументоване портове поселення Малаккської протоки.[17]

Знахідки дають змогу скласти уявлення про поселення. На пагорбі стояв двір з майстернями, а вздовж північного берега річки простягався торговий квартал, де товари вивантажували, зберігали й обробляли. Серед знахідок переважає китайська кераміка: кам'яні посудини для зберігання, порцеляна доби Юань, зокрема синьо-біла та селадонова, і побутовий посуд. Монети, скло, намистини та металеві вироби свідчать про торгівлю з Китаєм, Індією та архіпелагом. Сліди металообробки вказують на те, що поселення також обробляло сировину.[18]

Для цілей цієї книги важливі три висновки. По-перше, Темасек був справжнім портом зі справжнім ринком, пов'язаним з головними торговельними мережами свого часу. По-друге, його процвітання спиралося на транзитну торгівлю та реекспорт — ту саму функцію, яку британське поселення виконуватиме після

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

1819 року. По-третє, його торгівля була зорієнтована на Китай, чиї товари, а ймовірно, і купці були присутні в поселенні. Порт XIV століття був транзитним портом (entrepôt). Отже, сучасне місто, яке описує себе тим самим словом, має довший родовід, ніж передбачає історія 1819 року.

Поширена помилка

Часто кажуть, що на момент прибуття Раффлза Сінгапур був сонним рибальським селищем і що його історія почалася 1819 року. Перша половина цього твердження досить точно описує острів 1819 року: поселення теменггунга налічувало близько 150 осіб, переважно малайців, серед них близько 30 китайців, а загальне населення острова становило близько тисячі осіб, здебільшого представників місцевих морських народів.[19] Друга половина хибна. За п'ять століть до того острів був портом регіонального значення, і британські засновники це знали: Раффлз був обізнаний з малайською традицією про Сінгапуру й обрав це місце почасти через його історичні асоціації.

Порт між Сіамом і Маджапагітом

Порт XIV століття існував між двома більшими державами. На півночі тайські королівства, що поширювали свій вплив на Малайський півострів, претендували на зверхність над портами півострова. На південному сході Маджапагіт претендував на порти архіпелагу. Темасек, як зафіксував Ван Даюань, витримав сіамську облогу, а в придворній поезії Маджапагіту він постає як васал. Його правителі, ймовірно, підтримували відносини з обома державами та з Китаєм, шукаючи визнання, яке забезпечувало їхню торгівлю, і не поступаючись автономією, що робила цю торгівлю прибутковою.

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

Таке становище між державами — повторювана риса історії Сінгапуру. Сучасна республіка проводить зовнішню політику балансування між більшими державами та підтримання відносин з усіма ними. Цю політику розглянуто в частині F цієї книги. Приписувати правителям Темасеку зовнішню політику в сучасному сенсі було б анахронізмом. Проте структурна ситуація була схожою: невеликий порт із цінною торгівлею, залежний від толерантності сусідів і від своєї корисності для всіх них.

Падіння Сінгапури

Різні традиції по-різному описують кінець міста XIV століття. *Sejarah Melayu* розповідає про правителя, який стратив придворну жінку за неправдивим звинуваченням, і про її батька, високого сановника, який з помсти відчинив ворота міста яванському флоту загарбників. Португальські джерела XVI століття, зокрема розповідь Томе Піреша, повідомляють про принца з Палембангу Парамешвару, який знайшов притулок у Сінгапурі, убив її місцевого правителя й кілька років правив островом, доки його не вигнали.[20] Хоч яка версія ближча до подій, наслідок був той самий. Близько 1398 року правитель Сінгапури втік на північ і заснував нове поселення в Малацці, де започаткував династію, історію якої фіксують літописи.[21]

Археологічні дані свідчать, що поселення на острові зникло не одразу. Знахідок XV століття менше, ніж XIV, а це вказує на поступовий занепад торгового кварталу. Проте двір переїхав до Малакки й забрав із собою політичну владу, яка приваблювала й захищала торгівлю. Без правителя, здатного забезпечити

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

захист і визнання, острів утратив функцію ринку. Він залишався місцем на маршруті, відомим мореплавцям, і зрідка ним користувалися місцеві вожді, але центром він бути перестав.

Падіння Сінгапури містить перший урок цієї книги. Процвітання порту спиралося на інституції — визнану владу, безпечний ринок, передбачувані збори, — а ці інституції могли переміщуватися. Коли двір пішов, торгівля пішла за ним. Географія залишалася незмінною, тоді як інституції, що перетворювали географію на багатство, переїжджали разом з двором.

Примітки

1. *Daoyi Zhilüe* зазвичай датують 1349 роком; подорожі Ван Даюаня припадають на 1330-ті роки. Див. Wikipedia, “Daoyi Zhilüe” і “Wang Dayuan” (дата звернення: вересень 2026 р.), а також обговорення в *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 169 (2019), “Deconstructing Banzu and Longyamen: The Daoyi zhilüe (1349) in the New Early History of Singapore”. ↩
2. Wikipedia, “Temasek” (дата звернення: вересень 2026 р.), з цитатою Ван Даюаня: “Longyamen is intersected with two mountains belonging to the Temasek natives, akin to a dragon teeth-like formation, with a water channel running through the middle.” ↩
3. Wikipedia, “Temasek” (дата звернення: вересень 2026 р.), з цитатами Ван Даюаня про піратів Лун’яменя, які нападали “with two to three hundred perahus”, і про мешканців Баньцзу, які “wear their hair short, with turban of gold-brocaded satin, and red-coloured clothing”. ↩
4. Ототожнення Баньцзу з пагорбом Форт-Каннінг, а Лун’яменя — з проходом біля гавані Кеппел є

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

загальноприйнятим, але не безспірним; див. згадану вище статтю в *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 169 (2019), а також Wikipedia, “Long Ya Men” і “Ban Zu” (дата звернення: вересень 2026 р.). ↩

5. Wikipedia, “Temasek” (дата звернення: вересень 2026 р.), стислий виклад Ван Даюаня: деревину лака та олово виробляли на місці, а тубільці торгували з китайцями із Цюаньчжоу. ↩

6. Wikipedia, “Temasek” (дата звернення: вересень 2026 р.): Ван повідомив, що “the city successfully resisted the attack for a month”. ↩

7. Wikipedia, “Temasek” (дата звернення: вересень 2026 р.): *Nagarakretagama*, написана 1365 року, “listed Tumasik as a vassal of the Majapahit”. ↩

8. Про датування та редакції *Sejarah Melayu* див. C.C. Brown (пер.), *Sejarah Melayu or Malay Annals*, Kuala Lumpur, Oxford University Press, 1970 (передрук видання 1952 р.), вступ; за основу збереженого тексту зазвичай беруть редакцію 1612 року. ↩

9. C.C. Brown (пер.), *Sejarah Melayu or Malay Annals*, розділ 3, про прибуття Санг Ніла Утами та назву Сінгапура; літописи представляють правителя нащадком Іскандара Зулькарнайна (Олександра Македонського). ↩

10. Kwa Chong Guan, “Remembering John Norman Miksic”, *BiblioAsia*, т. 21, вип. 4, січень 2026 р., про резиденцію уряду легендарного принца, який заснував Сінгапуру близько 1299 року. ↩

11. C.C. Brown (пер.), *Sejarah Melayu or Malay Annals*, про напад риб-мечів і про Баданга; зв’язок Баданга із Сінгапурським каменем — пізніша народна асоціація. ↩

12. National Library Board Singapore, Infopedia, “Singapore Stone” (знахідка в червні 1819 року на мисі Рокі-Пойнт, розміри приблизно 3 на 3 м, близько 50 рядків напису, знищення 1843 року за

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

наказом виконувача обов'язків інженера поселення капітана Стівенсона). ↩

13. National Library Board Singapore, Infopedia, "Singapore Stone": фрагменти врятував підполковник Джеймс Лоу, два з них відправлено до музею Королівського азійського товариства в Калькутті, уцілілу реліквію експонують у Сінгапурі; Керн пропонував датування приблизно 1230 роком. ↩

14. Wikipedia, "Temasek" (дата звернення: вересень 2026 р.): на пагорбі Форт-Каннінг 1928 року "several pieces of gold ornaments dating to the mid-14th century were discovered". ↩

15. Kwa Chong Guan, "Remembering John Norman Miksic", *BiblioAsia*, т. 21, вип. 4, січень 2026 р. (перші розкопки на Форт-Каннінгу з 18 по 28 січня 1984 року, 1346 керамічних черепків вагою 14,31 кг, що датуються XIV століттям). ↩

16. Kwa Chong Guan, "Remembering John Norman Miksic", *BiblioAsia*, т. 21, вип. 4, січень 2026 р. (комплекс Будинку парламенту 1994 р., Емпрес-Плейс 1998 р., Паданг Сінгапурського крикетного клубу 2003 р., собор Святого Андрія 2003 р.). ↩

17. Kwa Chong Guan, "Remembering John Norman Miksic", *BiblioAsia*, т. 21, вип. 4, січень 2026 р.; результати викладено в John N. Miksic, *Singapore and the Silk Road of the Sea, 1300–1800*, Singapore, NUS Press, 2013. Ця праця 2018 року отримала першу Сінгапурську премію з історії (Singapore History Prize). ↩

18. Стислий виклад археологічної картини за John N. Miksic, *Singapore and the Silk Road of the Sea, 1300–1800*, Singapore, NUS Press, 2013. ↩

19. Wikipedia, "Founding years of modern Singapore" (дата звернення: вересень 2026 р.), про поселення теменггунга з близько 150

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

осіб, “most of them Malays, with around 30 Chinese”, і загальне населення “around a thousand”. ↩

20. Wikipedia, “Temasek” (дата звернення: вересень 2026 р.): португальські джерела вказують, що Парамешвара “ruled Singapura for five years”, перш ніж був змушений перебратися до Мелаки. ↩

21. Wikipedia, “Malacca Sultanate” (дата звернення: вересень 2026 р.): Парамешвара заснував Малакку близько 1400 року після падіння Сінгапуру 1398 року. ↩

Disclaimer

This article is provided for general information only. It is based on publicly available sources as at its date of publication. These sources have not been independently verified against licences, regulatory registers or the records of the entities concerned. It is not legal, tax, financial or investment advice. Nor is it a recommendation to invest in, transact with or use the services of any entity mentioned. Law and regulation change frequently, so the content may be incomplete or outdated. To the fullest extent permitted by law, Dr Alexander Ressos and the publisher of SingaporeIQ exclude all liability for loss or damage arising from the use of or reliance on this article. Readers should obtain advice on their specific circumstances before acting or refraining from action.

Names and trademarks of the entities discussed belong to their owners and are used for identification only. Their mention implies no endorsement, affiliation or allegation of wrongdoing. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. Corrections and updates: contact@ressos.com.

© 2026 Dr Alexander Ressos. This article may be quoted with attribution to SingaporeIQ (SingaporeIQ.com). Reproduction in full and any commercial use require prior written consent. The Legal Terms at https://singaporeiq.com/legal-terms apply.

Author contact: Dr Alexander Ressos, TEP · contact@ressos.com